

ANAHTAR TEMA¹

10. Madde

Kamusal tartışmaya katkılar: Gazeteciler ve diğer aktörler

(Son güncelleme: 18/08/2020)

Giriş

10. Madde “herkes”in ifade özgürlüğünü garanti altına alırken, Mahkeme’nin teamülü demokratik bir toplumda basın oynadığı “toplum bekçiliği” rolünü ve gazetecilerin bu bağlamdaki özel konumunu tanımlar.

Bu nedenle Mahkeme toplumun haber ve görüş alma ve verme hakkını kullanmasını kolaylaştırmada ve bu hakkın gerçekleştirilmesine katkıda bulunmada medyanın oynadığı önemli rolü sürekli olarak kabul etmiştir (*Magyar Helsinki Bizottság/Macaristan* [GC], 2016, § 165). Aslında Mahkeme, gazetecilerin yazma ve sunma özerkliklerinin yanı sıra bilgi toplama yöntemlerinin korunması, kaynakların gizliliği, işyerlerinin ve özel evlerinin aranmasına karşı korunma ve malzemelerine el konulmasına karşı korunma gibi bir dizi özgürlük de dahil olmak üzere geniş bir koruma alanından yararlanmaları gerektiğinin bilincindedir. (*Man ve Diğerleri / Romanya* (k.k.), 2019, § 131)².

Bununla birlikte Mahkeme, gazetecilik tanımını yapmaz ama “bekçilik” rolünün gerçekleştirilmesi için gerekli olan özgürlüklerin yanı sıra bu rolü çerçeveyen görevleri ve sorumlulukları vurgulayarak çok çeşitli **kamusal tartışma katkılarına**³ atıf yapar. Geçmişte bu rol esas olarak gazeteciler ve medya çalışanları tarafından oynanırken artık giderek daha fazla diğer medya ve medya dışı aktörler tarafından oynanmaktadır.

Dolayısıyla Mahkeme “bekçilik” niteliğinin basın ve STK’ların yanı sıra üniversite araştırmacıları ve konusu kamu yararına olan eserlerin yaratıcılarına da uygulanmasını öngörür ve Sözleşme’nin 10. Maddesi kapsamında yüksek bir koruma düzeyini teyit eder. Mahkeme aynı şekilde internet sitelerinin toplumun haberlere erişimini iyileştirmeye ve genel anlamda bilginin yayılmasını kolaylaştırmaya geniş ölçüde katkıda bulunduğu hesaba katılarak 10. Maddenin sağladığı koruma bakımından *blog* yazarları ve popüler sosyal medya kullanıcılarının işlevinin de “bekçilik” rolü ile bir tutulabileceğini kaydeder (*Magyar Helsinki Bizottság / Macaristan* [GC], 2016, § 168).

¹ Hukuk danışmanının yetkisi altında yazılan bu anahtar tema Mahkeme’yi bağlamaz.

² Gazetecilerin ve diğer medya çalışanlarının « sorumlu gazetecilik » kavramı da dahil olmak üzere « kamu bekçiliği » rolleri ve Sözleşme’nin 10 § 2 . maddesi kapsamındaki görevleri ve sorumlulukları uyarınca onlara Sözleşme’nin 10. Maddesiyle verilen artırılmış korumaya ilişkin ayrıntılı bir analiz için bkz. [Guide sur l’article 10](#) (10.Madde Rehberi, V. Bölüm)

³ « Kamu yararına tartışma » kavramının genel hatları için bkz. [Guide sur l’article 10](#) (10. Madde Rehberi, IV.Bölüm ; özellikle *Couderc ve Hachette Filipacchi Associés / Fransa* [GC], 2015, § 101-103 ; ve *Mosley / Birleşik Krallık*, 2011, § 114 , burada kamu yararına bir yayın ile kamunun okumak isteyebileceği bir yayın arasında bir ayırım yapılmıştır.

Konuyla ilgili örnekler

Web, internet siteleri, bloglar ve arama motorları üzerinden gazetecilik⁴ :

- Mahkeme, *Magyar Helsinki Bizottság/Macaristan* [GC], 2016, § 168, kararında, *Cengiz ve diğerleri/Türkiye* , 2015, §§ 52 ve 54, kararına atıf yaparak geleneksel medya tarafından göz ardı edilen bir takım siyasi haberlerin genellikle bazı *web* siteleri aracılığıyla açığa çıkarıldığını, bunun da bir **yurttaş gazeteciliğinin**⁵ doğmasına yol açtığını vurgular. Mahkeme ilgili hizmetlerin kesilmesinin kullanıcıları önemli bir haber ve görüş alma ve verme hakkını kullanma aracından mahrum bıraktığını hatırlatır.
- Mahkeme, **internet sitelerinin** kolay erişilebilir olmaları ve büyük miktarlardaki verileri kaydetme ve yayma kapasiteleri sayesinde toplumun haberlere erişimini iyileştirmeye ve genel anlamda bilginin iletişimini kolaylaştırmaya büyük ölçüde katkıda bulduklarını vurgular (diğerlerinin yanı sıra, **izinsiz toplumsal gösterilere katılma çağrısı** olarak değerlendirilen makaleleri yayınladığı için **bir web sitesinin tamamına erişimin engellenmesi** konusunda *OOO Flavus ve Diğerleri/Rusya*, 2020, § 34 ; *web* sitelerinin yaratılmasını ve paylaşılmasını kolaylaştıran bir **Google hizmeti** konusunda, *Ahmet Yıldırım / Türkiye*, 2012, §§ 48-49 ; **bir günlük gazetenin internet sitesi** konusunda, *Times Newspapers Ltd / Birleşik Krallık (1 ve 2 numaralar)*, 2009, § 27 ; **bir arama motoru** konusunda , *M.L. ve W.W. / Almanya* 2018, § 91).
- Mahkeme, bir **internet portalının** editoryal sorumluluğu hakkındaki *Delfi AS /Estonya* [GC], 2015, kararında tıpkı ulusal yargıç gibi, portalda haber ve yorumların yayınlanmasının “gazetecilik faaliyeti” özelliğini tanıdıktan sonra Bakanlar Komitesi’nin yeni bir medya anlayışı hakkında üye ülkelere yönelik (*CM/Rec2011*)⁷ sayılı **Tavsiye Kararı**’na ve “verdiği hizmetler bir **medya veya aracılık yapan ya da destek veren bir faaliyet** olarak değerlendirilen her aktörün uygun koruma biçimi (değişen) ve düzeyinden (kademeli) yararlandığı ve sorumlulukların da Sözleşme’nin 10. Maddesi doğrultusunda sınırlandırıldığı değişen ve kademeli yaklaşımına” (§§ 112-113) atıf yapar.

Dijital arşivler, veri gazeteciliği:

- Basının üstüne düşen birincil “bekçilik” rolüne, **daha önce yayınlanmış bilgilerden arşivler derleme ve bunları kamuoyunun kullanımına sunma** gibi ikincil sırada yer alan ama belli bir önem taşıyan bir işlev daha eklenir. Bu bakımdan Mahkeme arşivlerin internet üzerinden kullanıma açılmasının haberlerin ve bilgilerin korunmasına ve erişilebilir olmasına geniş ölçüde katkıda bulunduğunu hatırlatır. Dijital arşivler, özellikle derhal ulaşılabilmeleri ve genellikle ücretsiz olmaları nedeniyle, aslında öğretim ve tarihsel araştırmalar için kıymetli bir kaynak teşkil ederler. (*M.L. ve W.W./Almanya*, 2018, §§ 90-91 ve burada verilen referanslar). Mahkeme, ulusal hukuk uyarınca kamunun erişebildiği, bireylere ait vergi bilgilerinin geniş ölçekte yayımlanmasının mahkeme kararıyla yasaklanmasına ilişkin verdiği bir kararda, başvuran şirketlerin medya kuruluşu sıfatıyla söz konusu verilerin geniş ölçekli olarak toplanması ve yayımlanmasının ulusal hukuk ya da Avrupa Birliği düzenlemeleri bakımından **verilerin “sadece” gazetecilik amacıyla gerçekleştirilen işlenmesi** olarak değerlendirilemeyeceğinin farkında olmaları gerektiği kanaatinde (*Satakunnan*

⁴ Ayrıca bkz. *Guide sur l’article 10* (10. Madde Rehberi, Bölüm XIII : « ifade özgürlüğü ve internet »).

⁵ *Bloggerler* gibi yurttaş gazeteci olarak adlandırılan diğerlerinin de gazetecilik amacıyla muhafiyetten aynı şekilde yararlanabilip yararlanamayacağı sorusuna Avrupa Birliği Adalet Divanı (CJUE) 14 Şubat 2019 tarihli *Sergejs Buivids /Datu valsts inspekcija(Ulusal Data Koruma Ajansı)* kararında olumlu cevap verdi.

Markkinapörssi Oy ve Satamedia Oy/Finlandiya [GC], 2017, § 151)⁶. Mahkeme ayrıca bu bilgilerin gazeteciler tarafından normalde kullanılan yolların dışına çıkılarak elde edilmiş olduğunu da belirtti. (§ 185).

Militan gruplar, sivil toplum, STK:

- Mahkeme *Steel ve Morris/Birleşik Krallık*, 2005, kararında, “demokratik bir toplumda, gayri resmi küçük militan grupların bile [...] faaliyetlerini etkin bir şekilde yürütebilmeleri gerektiğini ve ana akımın dışında kalan bu tür grupların ve kişilerin sağlık ve çevre gibi konularda bilginin ve görüşlerin yayılması suretiyle kamusal tartışmaya katkıda bulunmalarına izin verilmesinde bariz bir kamu menfaati olduğunu” (§ 89) bildirir.
- *Medžlis Islamske zajednice Brčko ve Diğerleri/Bosna-Hersek* [GC], 2017, § 86, davasında Mahkeme özellikle, demokratik toplumların geliştirilmesi, gerçekleştirilmesi ve sürdürülmesinde STK’ların önemli katkısını vurgulayan *Avrupa’da sivil toplum kuruluşlarının statüsüne dair temel ilkeler*’e ve STK’ların bu toplumlardaki “diyalog, danışma ve fikir teatisi mekanizmalarına katılmaya teşvik edilmeleri gereğine atıf yapar.
- Devletin elinde bulunan bilgilere erişim bağlamında Mahkeme *Társaság a Szabadságjogokért/Macaristan*, 2009, kararında kamusal tartışma alanları açma görevinin yerine getirilmesinin medya ya da profesyonel gazetecilerle sınırlı olmadığını ve böyle bir alan geliştirmenin bir sivil toplum kuruluşunun işi olabileceğini vurgular (§ 27 ; ayrıca bkz. *Magyar Helsinki Bizottság/Macaristan* [GC], 2016, § 159).
- Mahkeme, bir kararın bir çevre koruma örgütü tarafından yayınlanması bağlamında, başvuranın bu konuda uzman bir sivil toplum kuruluşu olarak çevre koruma konusunda kanunun kendisine verdiği “bekçilik” rolünü ifa ettiğini vurgular. Bir örgütün böyle bir katılımı demokratik bir toplum için gerekli olduğundan, Mahkeme bunun basının Mahkeme içtihadında tanımlanan rolüne benzer bir rol olduğunu düşünmektedir. Sonuç olarak bir örgüt görevini iyi bir şekilde yerine getirmek için kamuoyunu ilgilendirebilecek gerçekleri ifşa edebilmeli, bu gerçekleri değerlendirebilmeli ve resmi makamların faaliyetlerinin şeffaf olmasına katkıda bulunabilmelidir. (*Vides Aizsardzibas Klubs /Letonya*, 2004, § 42 ; hayvanları koruma derneği için ayrıca bkz. *Animal Defenders International/Birleşik Krallık* [GC], 2013, § 103).

Üniversite araştırmacıları, konuları kamu menfaatine olan eserlerin yaratıcıları⁷:

- Mahkeme içtihadında ve daha genel düzeyde Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi çalışmalarında, “araştırma yapma ve bilgiyi ve hakikati hiçbir kısıtlama olmadan neşretme” özgürlüğünün yanı sıra ifade ve eylem özgürlüğünün, bilgiyi açıklama özgürlüğünün

⁶ Mahkeme *Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD) kararını* göz önünde bulundurdu : ABAD yönergenin 9. Maddesinde kişisel nitelikteki verileri sadece gazetecilik amacıyla işleme faaliyetleri için öngörülen istisnanın özel hayatın korunmasını ifade özgürlüğüyle bağdaştırmayı hedeflediğini ve her hangi bir demokratik toplumda bu hakkın önemini dikkate almak için gazetecilik de dahil olmak suretiyle ilgili kavramları geniş anlamıyla yorumlamanın isabetli olacağını açıklar. Mahkeme *Markkinapörssi ve Satamedia*’nın ulusal hukuk uyarınca « kamuya açık » olarak nitelenen belgelerden elde edilen verilere ilişkin faaliyetleri gibi faaliyetlerin nihai amacının herhangi bir iletişim kanalıyla kamuoyuna bilgi, görüş ya da fikirleri açıklamak olduğunda « gazetecilik faaliyeti » olarak değerlendirilebileceğini ileri sürer. ABAD ayrıca gazetecilik faaliyetlerinin medya şirketlerine mahsus olmadığını ve kâr sağlama amacıyla bağlantılı olabileceğini de belirtir. Bununla birlikte mevcut davada durumun böyle olup olmadığı değerlendirmesini ulusal mahkemeye bırakır.

⁷ Konuları kamu menfaatine olan eserlerin yaratıcıları için, bkz. Genel olarak 10. Madde Rehberi ve çok sayıda referansın yanısıra, *Chauvy ve diğerleri/Fransa*, 2004, §§ 67-68.

güvencesi olması gereken akademik özgürlüğe atfedilen önemi kaydeder (*Lombardi Vallauri /İtalya*, 2009, § 43 ; *Sorguç /Türkiye*, 2009, § 35, ayrıca bkz. (*Recommandation 1762 (2006) de l'APCE sur la liberté académique et autonomie des universités* (AKPM'nin akademik özgürlük ve üniversitelerin özerkliğine ilişkin 1762 (2006) sayılı Tavsiye Kararı).

- Akademik özgürlük akademik ya da bilimsel araştırma ile sınırlı olmayıp aynı zamanda akademisyenlerin araştırma alanları, mesleki uzmanlık ve yetki alanlarında, ihtilaflı olsalar ya da çok beğenilmeseler dahi görüş ve düşüncelerini özgürce ifade edebilmelerini de kapsar. Bu belirli bir siyasi sistemdeki kurumların işleyişinin incelenmesini ve bu siyasi sistemin eleştirisini de kapsayabilir (*Mustafa Erdoğan ve diğerleri/Türkiye*, 2014, § 40⁸ ; ayrıca bkz. *Aksu/Türkiye* [GC], 2012, § 71).
- Bu özgürlük özellikle akademisyenlerin çalıştıkları kurum ya da içinde buldukları sistem hakkındaki görüşlerini özgürce ifade etmelerine; bilgiyi ve hakikati hiçbir kısıtlama olmada yaymalarına olanak tanır. (*Sorguç /Türkiye*, 2009, § 35 ; *Kula /Türkiye*, 2018, § 38 ; ayrıca bkz. *Riolo /İtalya*, 2008, § 63, burada Mahkeme günlük bir gazetede makalesi yayınlanan bir akademisyenin Sözleşme'nin 10. Maddesi kapsamında bir gazeteci ile aynı korumadan yararlanması gerektiği görüşündedir).
- *Hertel /İsviçre*, 1998, § 50, kararında Mahkeme belirliliğin mümkün olmadığı alanlarda ifade özgürlüğünü sadece genel kabul gören fikirlerin ortaya konulmasıyla sınırlamanın özellikle aşırı olacağını bilhassa vurgular.

Diğer referanslar

Avrupa hukuku ve uluslararası hukukun ilgili unsurları

- Bakanlar Komitesi'nin gazeteciliğin korunması ve gazetecilerin ve diğer medya aktörlerinin güvenliğine ilişkin üye devletlere yönelik CM/Rec(2016)4 sayılı Tavsiye Kararı [İNG / FRA](#)
- Bakanlar Komitesi'nin arama motorları bağlamında insan haklarının korunmasına ilişkin üye devletlere yönelik CM/Rec(2012)3 sayılı Tavsiye Kararı [İNG / FRA](#)
- Bakanlar Komitesi'nin yeni bir medya kavramına ilişkin üye devletlere yönelik CM/Rec(2011)7 sayılı Tavsiye Kararı [İNG / FRA](#)
- Bakanlar Komitesi'nin internetin kamu hizmeti değerini teşvik etmeyi hedefleyen önlemlere ilişkin üye devletlere yönelik CM/Rec(2007)16 sayılı Tavsiye Kararı [İNG / FRA](#)
- Bakanlar Komitesi'nin arşivlere erişime dair bir Avrupa politikasına ilişkin üye devletlere yönelik R (2000) 13 sayılı Tavsiye Kararı [İNG / FRA](#)
- Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi'nin (AKPM) akademik özgürlük ve üniversitelerin özerkliğine ilişkin 1762 (2006) sayılı Tavsiye Kararı [İNG / FRA](#)

Diğer ilgili kaynaklar:

- Gazetecilik ve medyanın ayrıcalıkları (IRIS Özel, Avrupa Görsel-İşitsel Gözlemevi, Strazburg, 2017) [İNG / FRA](#)
- [Factsheet on whistle blowers and their freedom to impart information](#) (Muhbirler ve bilgi verme özgürlükleri hakkında bilgi) (sadece İngilizce)

⁸ Resmi olmayan çeviri.

KİLİT DAVALAR

- *Hertel /İsviçre*, 25 Ağustos 1998, Hüküm ve kararların derlemesi 1998-VI;
- *Vides Aizsardzibas Klubs/Letonya* , n° 57829/00, 27 Mayıs 2004;
- *Steel ve Morris /Birleşik Krallık*, n° 68416/01, CEDH 2005-II;
- *Riolo / İtalya*, n° 42211/07, 17 Temmuz 2008;
- *Times Newspapers Ltd /Birleşik Krallık (° 1 ve 2 numaralar)*, n°s 3002/03 ve 23676/03, CEDH 2009;
- *Társaság a Szabadságjogokért /Macaristan*, n° 37374/05, 14 Nisan 2009;
- *Sorguç /Türkiye*, n° 17089/03, 23 Haziran 2009;
- *Lombardi Vallauri /İtalya*, n° 39128/05, 20 Ekim 2009;
- *Aksu /Türkiye* [GC], n°s 4149/04 ve 41029/04, CEDH 2012;
- *Ahmet Yıldırım /Türkiye*, n° 3111/10, CEDH 2012;
- *Animal Defenders International /Birleşik Krallık* [GC], n° 48876/08, CEDH 2013;
- *Mustafa Erdoğan ve. Diğerleri /Türkiye*, n°s 346/04 et 39779/04, 27 Mayıs 2014;
- *Delfi AS /Estonya* [GC], n° 64569/09, CEDH 2015;
- *Cengiz ve diğerleri /Türkiye*, n°s 48226/10 ve 14027/11, CEDH 2015;
- *Magyar Helsinki Bizottság / Macaristan* [GC], n° 18030/11, 8 Kasım 2016;
- *Medžlis Islamske zajednice Brčko ve Diğerleri /Bosna-Hersek* [GC], n° 17224/11, 27 Haziran 2017;
- *Satakunnan Markkinapörssi Oy ve Satamedia Oy/ Finlandiya* [GC], n° 931/13, 27 Haziran 2017;
- *Kula / Türkiye*, n° 20233/06, 19 Haziran 2018;
- *M.L. ve W.W./ Almanya*, n°s 60798/10 ve 65599/10, 28 Haziran 2018;
- *Man ve diğerleri /Romanya* (k.k.), n° 39273/07, 19 Kasım 2019;
- *OOO Flavus ve Diğerleri /Rusya*, n°s 12468/15 ve diğer 2'si, 23 Haziran 2020.